

Custeivel scazi historic!

Vernissascha dil cudisch davart l'emigraziun tuatschina ell'America

Da Norbert Berther

L'aula communal era fullanada la sera dils 15 d'avrel cura che Andre Schmid ha aviart la presentaziun dil cudisch davart l'emigraziun da Tuatschins ell'America. Ils biars indigens, denton era differents d'ordeifer, sco era representants dil radio e dalla pressa. Silsunter presenta igl autur, Tarcisi Hendry cun fiug e flomma e suveranità si'ovra, vid la quala el ha luvrau 4 onns. Igl emprem dat el in sguard silla historia da Tujetsch, sils motivs e sils loghens dall'emigraziun. In liug ha pli tard schizun survegniu il num Badus. Il saung ni il puls dalla nova publicaziun ein denton las brevs dils emigrants a lur parentella a Tujetsch. En tut 340 da 20 emigrants, entschiet cun Giachen Martin Hendry 1852 e finiu cun Paul Valier 1927. Las biaras, numnadamein 68, ha Gion Fidel Muggli scret. Sper las comunicaziuns persunalas e da mintgadi ein certas brevs era interessantas dil punct da vesta historic anora. Aschia quellas da Giachen Martin Hendry che ha fatg part da 23 battagliaias dalla uiara burgheisa ell'America d'avon 150 onns. Ina gada eis el vegnius tuccaus d'ina balla, denton ella tastga da patronas che ha schurmegiau el. Buca schi bia cletg ha Aluis Berther giu. El era ius ell'Alasca silla tscherca d'aur, ha era anflau tal, mo sil retuorn ei il bastiment sfundraus, igl Aluis ha pudiu salvar sco in dils sulets la veta, mo ha piars l'entira facultad.

Las brevs vegnan publicadas en duas parts. Igl emprem dat igl autur ina informaziun davart las persunas corrispundentas, lu ina resumaziun dallas brevs e sco secunda part reproducescha el ils scribers ella fuorma originala. Ei vala la peina da leger era quellas! Legreivlamein ein era zacontas brevs avon maun screttas anen da Tujetsch ell'America che relatan d'enzacons aspects interessants dalla val. Tarcisi Hendry cumpletescha sias expectoraziuns cun fotografias, reproducziuns d'emissiuns da radio e schizun cun in film. Era in bien dun tecnic! Dasperas prelegia Valentin Schmed dil Radio romontsch passadis ord las brevs ed ord la Gasetta Romontscha da gliez temps. Documents interessants, magari tragics denton era humoristics.

Suenter la publicaziun dallas brevs anfla il lectur ina enumeraziun alfabetica da tut ils emigrants cun ina cuorta biografia. Ina beinvegnida informaziun surveseivla! Ina speciala menziun meretan ils registers da nums geografics e da nums da persunas. Ina lavur che pretenda exactad e perseveronza, che aulza denton la qualitat dil cudisch.

La presentaziun ei stada fetg interessanta e spanegionta. Quei demuossa era il grond e liung applaus. Silsunter engrazia la geraua Eveline Soliva al Tarcisi per sia gronda lavur. El seigi in scazi per la vischnaunca. Ella fa era menziun da sias autras activitads sco dirigent, cantadur, archivar communal, scribent e cronolog, consuprastont dil Forum cultural e scolast varga 35 onns.

Il cudisch da 946 paginas fa era exteriuramein ina buna pareta. Biala scartira, 350 fotografias, graficas e documents. Per la cumposiziun (layout) ei Ursina Vinzens dalla Stamparia La Tuatschina stada responsabla. Igl ei legreivel che talas lavurs da qualitat sen era vegnir fatgas en Tujetsch. Il cudisch da Tarcisi Hendry ei ina pedra preziusa ella gronda retscha da publicaziuns tuatschinas e mereta da vegnir cumpraus e legius!

Hendry, Tarcisi: «Na, na, anora mass'ju per de biè bétga plé!» Brevs ord l'America, Historia dall'emigraziun tuatschina, Sedrun 2011 (55.- frs.). Empustaziun per ([email](#)).